

קונטרס

סדר כתובה - דיניו ומנהגיו

שנאמרו על ידי

כ"ק אדמו"ר שליט"א

מהאלמין

הוצאה שניי

*

ה'תשנ"ז

בלתי מוגה

הוצאת אור יחזקאל

ברוקלין, נוא יארק יע"א
שנת תשנ"ז לפ"ק

סדר כתובה

אזהרות נחוצות איך להתנהג בכתיבת כתובה וכו'.
סימן א'

מקורות דכתובה יש לדקדק בה וכחה גדול
ועל כן יש להזהר בה אפילו בדברים שאין פוסלין

(א) כבר נודע מפי ספרים וסופרים שהקפידו בכתובה
אפילו בדברים שאין פוסלין מדינא רק משום סימן
טוב בלבד, וכי בנחלת שבעה (סימן י"ב) דאין כותבין
"ומונין" שהוא לשון אונאה וצער אלא "מנין", ויש
שאיין כותבין "ודין" (שהוא לשון דין) אלא "ודן"
(כמנהגינו). וכן שלא לכתוב "כהלכת" אלא
"כהלכות" שלא יפרשו לשון הליכה. ע"כ שם.

(ב) והגה"ק מבוטשאטש (עזר מקודש סימן ס"ו) העיד
דיש קפידא שלא לקיים מחקים ותלויות וטעיות
בכתובה אע"ג דבכל שטרות עושין כן. והכל משום
דלא מסמני מילתא.

(ג) ועיין עוד בתשב"ץ קטן סימן תס"ד, שהכתובה
שאיש נותן לאשתו בנישואיהם היא נגד התורה,
שהקב"ה נתן לישראל בנישואין עמהם. והמעיין
בהכתובה יראה כמה כפלו ושילשו כמה דברים שהיו
יכולין לכתוב בקיצור גדול, וכמו בתורה שיש סוד
בכל תיבה ואות אפילו נ"י כפול, עיין שבט בנימין
סימן ער"ה. ועיין עוד תשב"ץ ח"ב סימן ע"ר.

(ד) בטעה"מ עמ' תי"ט בשם רב קדוש אחד, שאיש
ואשה שזכו שכינה ביניהם, והיינו יו"ד של איש,
והי"א של אשה בצירוף ו-ה של כתובה הם שם הוי"ה
שתשרה עי"ז מדת הרחמים בין איש לאשתו, וזה
מובא ג"כ בדברי מאיר מהצה"ק רבי מאיר

- מפרעמישלאן זיי"ע, ומהגאון הקדוש הגר"א ז"ל בספרו על התורה עה"פ ולבני הפלגשים.
- (ה) **ועיין בלבוש** קכ"ו ס"ג שלא לכתוב **ירח** בכתובה אלא **חדש** דלא ליפתח פה לשטן דבגירושין כתיב גרש ירחים.
- (ו) **בשו"ת תשב"ץ קטן** תס"ד, לפי שהתורה מתחלת בבי"ת, לפיכך הכתובה מתחלת בבי"ת.
- (ז) **ובנ"ש** (סימן י"ב ט') לכתוב למנין (ביו"ד אחד) ולא למניין דלא לשתמע לשון שאלה מאין. ועיין עוד בלבוש סימן ס"ו שמדקדקין מאד במלות הנכתבות בכתובה, ועיין עוד נ"ש סימן י"ב סקט"ז. ב"ש אה"ע קכ"ט, שמות נשים אוי פי'.
- (ח) **בס' פחד יצחק** (אוי כ' - ערך כתובה, סוף ד"ה יו"ד קר"ת), שמקפידין בכתובה שלא יהי בה שום חסר או יתר **שדבר זה גורם רעה לבנים ח"ו**.
- (ט) **בשו"ת אפרקסתא דעניא** סימן פ"א, שהגה"צ מנאסאד הי' מדקדק מאד בכתובות, ואף גם זאת, שאם בא לפניו זיווג שלא הי' ביניהם שלום בית, צוה להביא לו הכתובה לבדוק אותה, כי קבלה בידו שקלקול בכתובה **גורם מניעת שלום בית**. וכ"כ בסגולות ישראל (מע' מ' אוי כ"ה).
- (י) **וביפל"ל** (ח"ט סימן ס"ו), הידור שלא לכתוב כתובה בקולמוס של ברזל, שלא יונף המקצר על המאריך.
- (יא) **ובשכנה"ג** או"ח רפ"ב אוי י"א, שצריכין הקהל לעמוד בשעה שקוראין הכתובה. ובשער הכנסת סימן רפ"ב שם, ביאר הטעם עפ"י תשב"ץ תס"ד, דכתובה נגד התורה, ובשיטת רבו מהר"ם שיש לעמוד בשעת קרה"ת, כדאי ברמ"א סו"ס קמ"ד. **הרי דאפילו קריאתה ענין גדול**. ובסי' רב סעדי'

גאון, שיהיו עשרה אנשים לקריאת הכתובה לכתחילה.

(יב) **ובשאלת יעב"ץ, דכתובות שיש בהם חסירות ויתירות, מורה על קלות הדעת. ועיין נדה סה:** שאני כתובה דמגהי בה טפי, ופירש"י שמתאחר הזמן עד שמדקדקים בכל דבר וכותבים וחותמים. **ובס' תשובות ופסקים מחכמי אשכנז סימן קכ"ח, דמנהג קדמונינו להראות הכתובה לזקני העיר וחכמיה לידע אם נכתבה על היושר. ואותן שקורין הכתובה אינן אלא חכמים ונבונים בתורה ואית להו אימתא דקוב"ה, עכ"ל.**

(יג) **בפחד יצחק (ערך כתובה), סימן טוב לחתן וכלה, אם כתובה שלהם כתיבה כהלכתה.**

(יד) **בקו' לחם רב (מובא במשפטי הכתובה ח"ב דף תר"ו), ששמע בשם איש צדיק, סגולה למעוברת לקרות כתובתה בחודש השביעי ובחודש התשיעי להריונה, פע"א בכל שבוע, ואז פריה תתן בעתה ותלד בנקל בעזה"י. והיינו בעצמה תקרא, או שיקרא אחד לפני.**

(טו) **בטעה"מ, סגולה בדוקה בשם כמה צדיקים, לאשה שלא נודע איה מקום בעלה, שתקרא האשה או אחד לפני יקרא כתובתה, מילה במילה, ל' יום רצופים. ע"כ. ועובדא ידענא, שהגה"ק משינעווע זי"ע צוה כן והועיל בעזה"י.**

(טז) **בשבט בנימין סימן ד"ש, מדקדקין שלא יהי בכתובה שום מחק שמקלקל יופי מראיתה משום סימן טוב, עכ"ל.**

(יז) **באהל יעקב (ר"י ששפור"ט סו"ס כ"ח), "ריש מילין אמרתי שלא לסמוך על כל יודע ספר להחזיקו לדינא וליודע בטיב גיטין וקידושין וכתובות**

הצריכין לימוד", עכ"ל. בשלחה"ע (סימן ו' שמלה לצבי סק"ז), חוב על רב המסדר קידושין, שלא לסדר עד שיראה בעיניו את הכתובה.

(יח) אחז"ל דכתובה נצרך "שלא תהא קלה בעיניו להוציאה", רמזו בזה שסגולתה שלא יגרשה. כיון שזה כבר נודע מפי ספרים ועובדי דצדיקייא, שכתובה סגולה גדולה לשלום בית, מסוגלת גם לפרנסה, דלפעמים פרנסה הממוצע לגרום או לבטל שלום בית, כדחז"ל "כד משלם שערא מכדא רמי ואתי תיגרא", והרבה שעל ידי קלקול בכתובה נתקלקל פרנסתם ושלום ביתם, ועל ידי תיקון הראוי נתקנו שניהם, ברוך מפליא פלאות בכחות הנסתרות, עכ"ל ספר ארחות יושר סימן ל"ז או' ד'.

(יט) ועיין בית יהודה ח"א מנהגי ארגיל (דף 74), שהחמיר באיזה דבר שלא לעשות בכתובה, משום דלא מסמני מילתא.

(כ) בשו"ת שארית יעקב אה"ע סימן ח"י, דהשרוי בלא אשה שרוי בלא ברכה, וכתובה מתחלת בבי"ת (בשני, בשלישי, וכו') משום לשון ברכה.

(כא) בשו"ת מאמר יוסף אה"ע סימן ט', דאפילו ישנם נוסחאות שונות, לעדות שונות, ומקומות שונות, כ"א יחזיק כפי מנהג מקומו, ובקפידא, דכיון דהרבה דברים שבתוך הכתובה נכתבו במיוחד בשביל שמסמני מילתא, ובזה מאן דקפיד קפדינו, לפיכך אין לדמות מקום למקום, ע"כ.

(כב) בשבלי הלקט ח"ב סימן ס"ו: מצאתי בתשובת הגאונים ז"ל: וששאלתם אם יש בכתובה מחק תיבה אחת חיישינן לה או לא, כך ראינו שאין לחוש מתיבה אחת וכו', אבל במקומנו נהגו סלסול להחליף כל שהו.

(כג) **בשלמי אהרן** אה"ע סימן ל"ה או' ט"ו, דכתובה מרמז לענינים גבוהים ונסתרים, וכל תיבה לא לחנם כ'. הרמ"א אה"ע סימן ס"ו סעיין ג', דבזה"ז אפשר להקל בכתובת כתובה, אבל אין המנהג כן, ואין לשנות, ע"כ. והכל משום דכתובה ענין גדול להצלחת הבית בכל עניניה.

(כד) **בס"ח** או' תתשלי"ט, וז"ל: זה ספר תולדות אדם (בראשית ה' א'), מכאן רמז שמיד אחר ברכת חתנים יתן שטר כתובה וכו' ע"ש. וע' ערבי נחל בראשית עה"כ זה ספר תולדות אדם. ויוצא דתולדות כל אדם מרומז בתורה, ולהס"ח גם בהכתובה. ועיין לעיל או' ג' בשם התשב"ץ.

(כה) **בשו"ת הרמ"א** סי קכ"ה, דמנהג פשוט בישראל, שאין החתן כותב בעצמו הכתובה, משום שאין אנו בקיאים בכתובה. וכי ע"ז בהין צדק אה"ע סימן ס"ו, דהטעם לא יספיק, וכי זר בקי יותר מהחתן, ואם לעשות מנהג שרק הבקי ומומחה יכתוב א"ש, אבל בעוה"ר עדיין לא עלתה בידי גדולי הדור להעלות ארוכה לשבר בת עמי, הכותבין מרובין והיודעין מועטין. **ועיקר הענין עפ"י סודות הטמונים בכל דבר שנוהגין בנישואין, וגם זה כאחד מהם.** וכבר מצינו לו עזר, שנוהגין דכלה לא תופרת בגד חתונה שלה, ורק על ידי אחרים. ועל כן אין לשנות. (ועיין להלן או' כ"ו, ותראה שכל מנהג אע"ג שנותנין לו טעם בנגלה, נסמך גם בנסתר).

(כו) **קריאת הכתובה:** יש ללמוד שכתובה לאו פשוט הוא, ממה שקורין הכתובה בעת החופה, והגם שטעמו הפשוט כמ"ש ברמ"א אה"ע סימן ס"ב ס"ט, להפסיק בין ברכת אירוסין לנישואין, ומקורו ברשב"ם ותוס' פסחים. אולם מורגש כי זהו רק להטעים עפ"י נגלה, אבל טובא גניז בגוויה, ממה

שמהדרין שרבנים וחשובין יקראו אותה. ואע"ג שהי' פשוט כ"ז בידינו מסברא, מצאתי לו ה' עמודים חזקים לסמוך עליהם: (א) בסי' תשובות ופסקים (לגאונים) סימן קכ"ט (קופער, ומובא בכתובה כהלכתה דף ל"ט) דמנהג קדמונינו להקרות הכתובה זקני העיר וחכמיה וכו', והרי **שקורין את הכתובה אינן אלא חכמים ונבונים בתורה ואית להו אימתא דקודשא בריך הוא**, עכ"ל. (ב) בשכנה"ג או"ח רפ"ב או"י י"א, שצריכין הקהל לעמוד בשעה שקוראין הכתובה. (ג) בס"ח תתשל"ט, זה ספר תולדות אדם, מכאן רמז שמיד אחר ברכת חתנים יתן שטר כתובה. (ד) בשו"ת מהר"ם מינץ ק"ט, ואחר כך קורא המברך הכתובה ושני עדים החתומים בו קורים עמו בנחת (פי' בלחש).

ויש אומרים שענין הקריאה כדי לתת חיזוק ואומץ לתוכן הכתובה כמו שסופר קורא כל תיבה טרם כתבו כדי שתחול הבל הפה על האות. וכן מבואר במ"א בשם המקובלים לומר לכבוד שבת קודש, שתחול קדושה על המאכלים. וכמוהו הרבה.

ועכ"פ מכל הנ"ל יש לראות דיש ענינים רמים גנוזים בענין הכתובה.

(כז) **בהקדמה לקו' קנין חדש** להגאון מהר"ם פארהאנד ז"ל, דכתובה סגולה גדולה לכמה ענינים, **כמה וכמה עקרות נפקדו עי"ז, וכמה אנשים נושעו בפרנסה** כאשר הי' להן כתובה כראוי. ע"כ.

(כח) ש"ב הגה"צ כקש"ת מוהר"ר משה ארי' פריינד שליט"א גאב"ד ירושלים תובב"א, הי' הרבה פעמים, שבשביל חתימת העדים לבד, שלא חתמו כהוגן, אע"ג שהי' כשר להלכה, ציוה לכתוב כמה פעמים הכתובה מחדש, עד שיצא אחד כהוגן.

סימן ב'

סדר הכתובה

ימנו אחד אחראי על כל סדר הכתובה שתיעשה כדבעי עד גמר חתימת העדים.

(א) האחראי על הכתובה (או מסדר קידושין) יביא עמו כמה טופסים, שאם יצטרך לו יהא מוכן בידו. וכן נכון שיהא עמו הקיצור נחלת שבעה, שאם יוולד שאלה ידע על אתר.

(א*) נכון מכמה טעמים שהחתן יתן לאביו דאלער אחד לקנות הטבעת והכתובה ויגביה אותן ג"ט לקנותן.

(ב) החתן יעיין כל הכתובה לדעת מה מקנה. וידע ויבין כל התוכן. והעדים ישמעו מפה החתן שיודע ומבין כל התוכן (כמבואר אה"ע ס"ו ס"י"ג).

(ג) העדים בעצמם צריכין לידע לקרות הכתובה ולהבין התוכן (עיין כאן בסופו, התוכן), ועל כן יקראו שניהם הכתובה, אחר שמבינין התוכן. עיין חו"מ מ"ה ס"ב, אה"ע ס"ו ס"י"ג.

(ד) ישימו לב אם העדים או נשותיהן קרובים זה לזה או למשפחת החתן או הכלה. ואפילו קרוב שכשר להלכה, אין לוקחין לכתחילה.

(ה) העדים יעיינו בהכתובה טרם מקבלין קנין באופן שיבינו התוכן לדעת ע"מ מקבלין הקנין, ושידעו על מה הם חותמין, (וכבר הדפסתי תוכן הכתובה בלשון המובן ונכון לעיין שם החתן וכן העדים, שיבינו היטב כל התוכן).

- (ו) העדים ישימו לב אם זמן שבכתובה מתאים לזמן קבלת הקנין ועכ"פ לא יהא מוקדם. וביותר צריכין לשים לב בכתובות של קאמפיוטער, שהזמן כבר נדפס בתוכו. ועל כן במקום שכבר נדפס הזמן, ויש חשש שהחופה לא יהא עד ביה"ש, וכ"ש לילה, יקבלו קנין מבעוד יום, ואז כשר. ולכתחילה ידפיסו בו זמן של לילה דשטר מאוחר כשרה (עיין רדב"ז ח"ד קע"ד, רמ"ע סימן ס"ה, שאילת שלום מה"ת סימן ע"א, מנח"פ אה"ע ס"ו).
- (ז) ראוי שאבי החתן והכלה יעיינו (אם לא עיינו קודם) אם השמות הם כהוגן.
- (ח) רב המסדר קידושין (או שאר בקי) יעיין בהכתובה אם הכל כשורה ובפרט **שם, מקום, וזמן**. (ולכתחילה יעשה זאת ימים לפני החתונה). ואם יש טעות צריך לכתוב כתובה אחרת.
- (ט) החתן והעדים עומדים בשעת קבלת הקנין משום כבוד המצוה.
- (י) לכתחילה יקחו חפץ של אחד מהעדים שגדלו לכה"פ ג' על ג' אצבעות (לא חגורה או עט). ונוהגין ליקח כובע או סודר שקורין שאל.
- י"א) מסבירין להחתן שקונה החפץ על ידי שיגביהו ג' טפחים ובזה מקנה כל השיעבודים שבכתובה להכלה. ויאמרו להחתן להגביה היטב, דג' טפחים י"ב אצבעות הן (12 אינטשע"ס).
- י"ב) העדים יסתכלו היטב על החתן לראות היאך עושה הקנין ואם אחד לא הסתכל לפי רגע יעשה קנין עוד הפעם עד שיהא ברי ששניהם ראו היטב.
- י"ג) מיד אחר קבלת הקנין ימלאו תיבת **וקנינא** עוד טרם חותמין, ויזהרו בזה היטב.

י"ד) אחר כך יחתמו העדים זה אחר זה לפי שנותיהם קודם הישיש ואחר כך הצעיר.

ט"ו) יחתמו כמו שקורין אותן לס"ת שמים ושם אביהם (ותואר כהן או לוי בגמר שם האב) ולכתוב תיבת "עד" אחר כך. ואין כותבין שום תואר כמו הק' או בן ר' אלא השמות לבד. גם אין כותבין שם משפחה. וכן לא נ"י או שליט"א על שם האב.

ט"ז) יזהרו מטעותים בחתימה כי מעוות לא יוכל לתקון (לפעמים) ויצטרכו כתובה חדשה, ועל כן נכון שיחתמו שמים על נייר פשוט טרם חותמים על הכתובה ולשאול (האחראי) אם טוב היא, ומשם יעתיק אחר כך. ולא יכתבו השם בר"ת.

י"ז) לא יהין שום אחד לעשות מחיקות כלל (וגם ווייט-אוט בכלל), או לכתוב בין השיטין, וחוף לשיטה, לצד ימין או שמאל.

י"ח) בכל מקומות הפנויות ימשוך קו למלאותו.

י"ט) אחר חתימת העדים אין מוסיפין עוד שום דבר בהכתובה לפיכך יזהרו שיהא הכל נגמר בטובו ויפיו לפני זה.

כ) אם שכחו לכתוב תיבת "עד" ישלימו העד עצמו ולא אחר. ויכול להשלימו גם אחר כמה ימים אם זוכר היטב הכל, כפי שיתבאר הלאה או'.

כ"א) יזהרו מאד שלא יהי' על הכתובה תואר המנוח, ז"ל, וגם לא נ"י, שליט"א.

כ"ב) נולד שאלה בשעת קריאת הכתובה בחופה יגמרו קריאתה, ולאחר החופה מיד יכתבו אחרת ויחתמו עדים הראשונים. ואם אין כאן עדים הראשונים לא יכתבו סתם כתובה אלא יתיעצו עם הבקי בדיני כתובה דאשתכח בה טעותא.

כ"ג) אם היא זמן גשמים בשעת החופה, אז צריכים לעיין אם נתקלקלו אותיות הכתובה, ואז צריכים לכתוב כתובה אחרת.

כ"ד) הכתובה יתנו מיד אחר קריאתה לאבי הכלה שיהא ברשותו עד שיגיע לרשות הזוג, והכלה תדע שהכתובה ברשות אביה.

כ"ה) הקוי"ן שמושכין אחר מילוי מקום הפנוי יהא מרוחק קצת מהאותיות שלפניו ושלאחריו, שלא ימשוך עד תחת האות (כמו באוי יו"ד).

כ"ו) אם נתקלקל הכתובה או נמצא בו טעות או נאבד, כותבין כתובה אחרת כנוסח כתובה הראשונה, באלו התנאים: א) העדים הראשונים יחתמו עליו. ב) צריכין לשאול העדים, אם זוכרין היטב קבלת הקנין, וגם שהי' בזמן הנכתב בכתובה. לדוגמא: צריך לזכור בעצמו דאז בעת קבלת הקנין הי' יום שלישי בשבת י"ד מרחשון שנת תשנ"ו. ואם לאו, צריך לכתוב אירכסא או טעותא על ידי הבקי בהן. (אה"ע ס"ו ס"ד, וע"ש בשבילי דוד, ונח"ש סימן י"ג ס"ז, ובאר מרדכי סימן י").

כ"ז) לדעת כמה מורים, לא יעטפו הכתובה בפלעסטיק דבוק (לעמינע"ט) ולא לקפלו או לסבבו, אלא יהא מונח בתוך וואגילע ענוועלא"פ, במקום שהאשה יודעת ותוכל להגיע לו.

כ"ח) יאמרו לאבי הכלה שבגמר קריאת הכתובה יקח הכתובה לכיסו, ויאמר לבתו שמונח אצלו. ובהזדמנות הקרובה תקחנו לביתה. ויהא מונח במקום שתוכל להגיע אליו בכל עת, ותדע איה מונח, כי הכתובה שלה הוא. (עיין שלחה"ע סימן ח' דף מ"ה מ"ו).

כ"ט) ממלא התורף יזהר שלא יהיו היודיין ארוכין, ודל"ת כצדייק, ורי"ש כמו כ"ף, כללו של דבר, כל אות כתיבה יפה ושלימה, ואין אות דבוקה לחברתה.

ל) אחר שחתמו העדים שוב לא יוסיפו שום דבר בהשטר, דאין החתימה חוזר וניעור על הניתוסף (עיין קצוה"ח סימן מ"ה סק"א) אלא יכתבו כתובה חדשה (ע"ע פחד יצחק או"י כתובה, ובס' ויען אברהם אבה"ע סימן י"ג).

ל"א) לא ישתמשו בכתובה שיש בהחלל שממלאין, קוי שורות נדפסים.

ל"ב) לא ימחקו, הן לגרוד אותיות, והן להעביר הקולמוס והן על ידי חיפוי וויי"ט אוי"ט, או לשנות אות הנכתב לאות אחרת. ואם עשו כן יחליפו הכתובה באחרת.

ל"ג) בכל מקום פנוי אחר שמילאו ונשאר חלל, ימשיכו קו למלאות החלל, ויזהר שהקו יהא באמצע, לא למעלה ולא למטה, וגם רחוק כשיעור אות מהתיבה שלפניו ושלאחריו. וקוין אלו אפשר למלאות גם אחר חתימת העדים בדיעבד.

ל"ד) כשיש חשש פסלות בכתובה, וא"א לכתוב כעת אחרת, יתן להכלה משכון שיעור עיקר כתובה (\$200). עיין ח"מ אה"ע ס"ו סק"א שלתה"ע ח"א כג.:

ל"ה) לא יהא בולט בתחלת או סוף השורה, או תלויות בין השורות.

ל"ו) בקאמפיוטער כתובות צריכין להזהר מאד, שהרבה מהם האותיות נקפצין בניקל מאד על ידי קיפול או לחות, ולפעמים במשמוש הידים לבד. ובהני לא

ישתמשו כלל, וכן בצילום (קאפיי"ע) רק אם
האותיות נקראין היטב ובהירין.